

بِه نام خدا

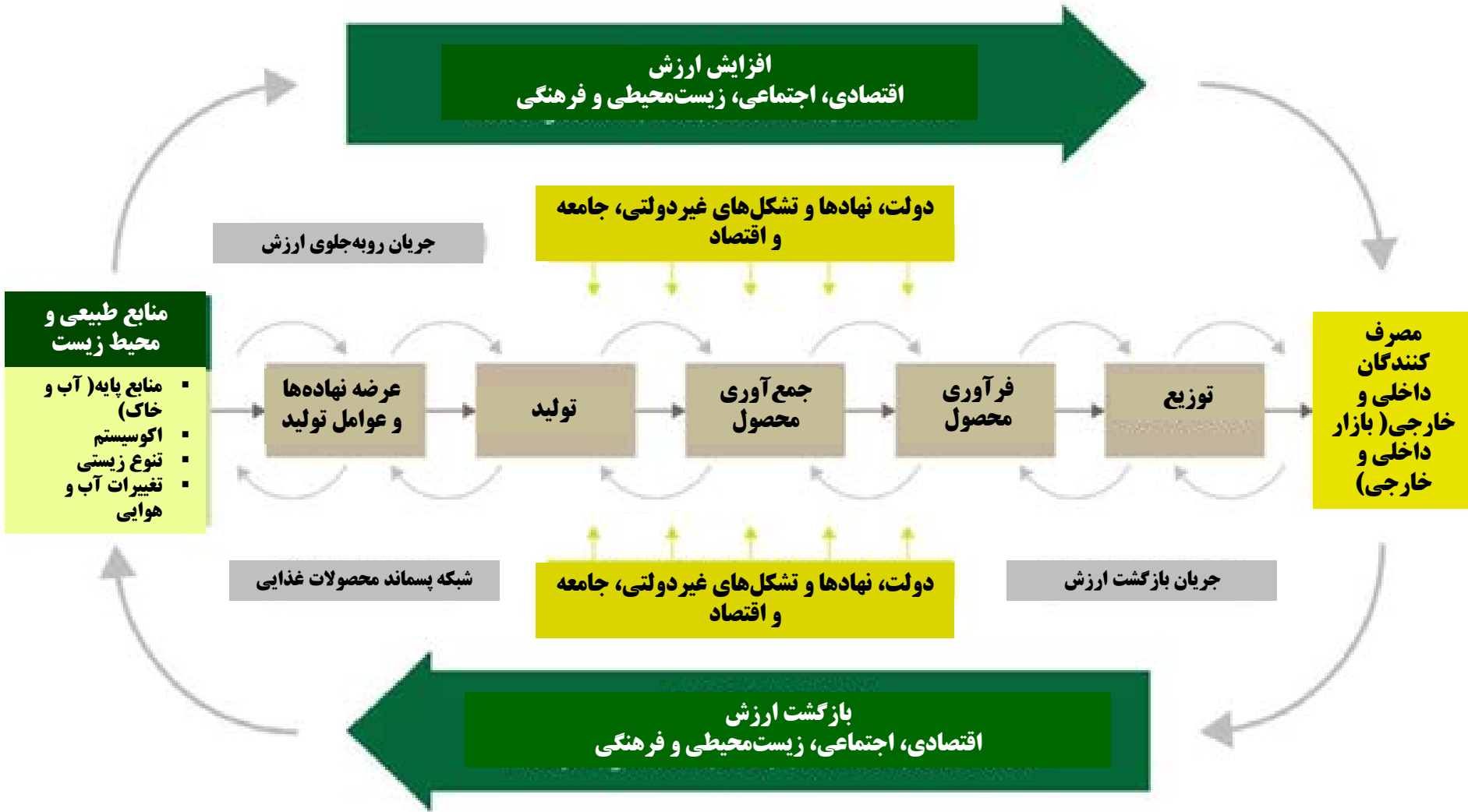
تعامل و اثر گذاری های
سیاست گذاری بخش کشاورزی با
اقتصاد ملی

مجتبی پالوج

تعریف کشاورزی

تولید محصولات گیاهی و جانوری، زراعت، باغبانی، جنگل‌داری، دامپروری، پرورش طیور، زنبورعسل و آبزیان) با رعایت اصول سلامت، داد و ستد، فراورش، بازاریابی، توزیع و عرضه این محصولات و صنایع خدماتی وابسته، با در نظر گرفتن ملاحظات مربوط به بهره برداری و حفاظت از منابع آب، خاک و تنوع زیستی و ویژگیهای فرهنگی جوامع تولیدی (سند امنیت غذایی دانش بنیان در حال تصویب در شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۴۰۱).

زنجیره ارزش محصولات کشاورزی و غذایی: از ژن تا سلول

ابعاد کشاورزی

کشاورزی فقط به عنوان فعالیت اقتصادی نیست:

کشاورزی به عنوان روش زندگی،

به عنوان میراث،

به عنوان ماهیت فرهنگی

به عنوان یک پیمان (تعهد) باستانی با طبیعت (اینها برچسب قیمت

ندارند)

ابعاد دیگر کشاورزی شامل:

زیست بوم و چشم‌انداز طبیعی،

حفاظت خاک و مدیریت آبخیزداری،

ترسیب و تجزیه کربن

حفاظت از تنوع زیستی

گردشگری و...

اهمیت بخش کشاورزی

بخش کشاورزی گسترده ترین بخش اقتصادی کشور است و رشد و توسعه آن نه تنها به دلایل اقتصادی بلکه از ابعاد گوناگون:

اجتماعی

فرهنگی

زیست محیطی

جمعیت شناختی و بسیاری از موارد دیگر دارای اهمیت است.

اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد ملی

- اشتغال ۴/۸ میلیون نفر، حدود ۲۰ درصد شاغلین، بویژه در مناطق روستایی و کم درآمد،
- عرضه ۱۲۵ میلیون تن محصول و داشتن سهم ۳۲/۵ درصد تولید ناخالص داخلی ناشی از کسب و کار کشاورزی
- بهره برداری گسترده سرزمینی
- امنیت غذایی، در سطوح کلان و خانوار و تامین ۸۵ درصد انرژی غذایی در داخل کشور
- واردات نهاده‌های کشاورزی، ۲۵ درصد ارزش واردات سالانه در حدود ۱۱ میلیارد دلار
- عدم پایداری تولید کشاورزی در صورت کاهش درآمد کشاورزان بر اثر سیاست‌های کلان اقتصادی
- ایران در تولید ۲۲ محصول مهم کشاورزی در میان ۷ کشور برتر قرار دارد
- براساس شاخص نهایی نظیر:
- ضریب مکانیزاسیون، مجموع اراضی کشاورزی، نسبت اراضی کشاورزی به کل مساحت کشور، میانگین مصرف انرژی، تولید غلات، سرانه تولید گوشت و تنوع محصولات در میان 149 کشور ارزیابی شده در رتبه 13 قرار دارد

- سیاست و سیاست گذاری

سیاست 1

سیاست به مفهوم قواعدی اساسی و اصول راهنمای تصمیم‌گیری
حکومت‌ها

تدبیر امور کشور

عملی‌خلاقانه

اقدامی هدفمند

جهت تحقق اهداف یا تامین منافع عمومی و مصالح جامعه
و یا حل مشکل وضع می‌شود.

و

سیاست‌گذاری نوعی آگاهی و انتخاب هوشمندانه است.

سیاست 2

استواری هر نظام نیازمند مبانی:

خداشناسی، غایت‌شناسی، هستی‌شناسی، جهان‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی،

بنیان‌های شناخت ارزش و پایه‌های نظام اصیل اجتماعی و در گرو توجه به اهداف، اصول راهبردی، سیاست‌های مناسب در قالب قوانین و مقررات و برنامه‌ها نیز می‌باشد.

بنابراین سیاست در بینش، نگرش و جهت‌گیری متأثر از مبانی و اصول ذکر شده می‌باشد.

در جمهوری اسلامی ایران، ضرورت توجه به این بنیان‌ها و اندیشه‌های فکری و در واقع جهان‌بینی اسلامی، در طراحی سیاست بیش از هر نظام دیگر اهمیت

می‌یابد.

سیاست 3

مردم نیازهایی دارند و حکومت‌ها ملزم به برآورده نمودن و پاسخگویی می‌باشند.

خواست‌ها متنوع بوده و در سطوح مختلف قابل طبقه‌بندی هستند. برای مسایل عمومی، حکومت اقدام به سیاست‌گذاری می‌نماید. فعالیت اصلی شکل‌گیری سیاست، انتخاب یک راه‌حل از میان راه‌حل‌های ممکن است.

سیاست‌ها برای حل مسایل به اجرا در می‌آیند و در هنگام تدوین سیاست، تمهیدات و توان اجرایی هم مدنظر قرار می‌گیرد. نمود واقعی سیاست‌های اتخاذ شده زمانی آشکار می‌شود که مردم به‌طور مستقیم، و عملی از آثار و نتایج سیاست‌ها بهره‌مند شوند.

اهمیت و ضرورت سیاست:

سیاست ابزاری در اختیار حاکمیت برای شکل‌گیری جامعه و تقویت دموکراسی، عدالت، آزادی و بالا بردن کیفیت زندگی اجتماعی تلقی می‌شود.

سیاست به حکم عقل و از منظر رعایت مصالح جامعه و انسجام حکومت و ایجاد وحدت، ضرورت می‌یابند.

سیاست نقش تعیین‌کننده‌ای در:

سازماندهی و حرکت حکومت و جامعه برای انجام رسالت و وظایف حکومت و رسیدن به اهدافی چون پیشرفت و تعالی، عدالت، ارتقای امنیت، افزایش قدرت ملی و امنیت، رفاه و آسایش، کرامت انسانی و... دارد.

امام خمینی (ره)

سیاست این است که جامعه را هدایت کند و راه ببرد.
تمام مصالح جامعه و تمام ابعاد انسان و جامعه را در نظر
بگیرد و اینها را هدایت کند به طرف آن چیزی که
صلاحشان و صلاح ملت و افراد است.

ملاصدرا :

سیاست حرکتی است که مبداء آن از نفس جزئی بوده، تابع
حسن اختیار اشخاص بشری است تا آنان را بر نظامی که
اصلاح‌گر جماعتشان باشد گرد آورد.

شکسپیر: سیاست به مفهوم تدبیر، شکلی از حکومت، کارها و امور اداری است
فرانسیس بیکن: سیاست نوعی حيله‌گری عقلانی است.
توماس دای: هر آنچه که حکومت‌ها، دولت‌ها انتخاب می‌کنند و تصمیم می‌گیرند
انجام بدهند یا به انجام نرسانند. سیاست، متشکل از مجموعه‌ای از عملکردهای
دولتی است که یا مستقیماً توسط دولت یا توسط نمایندگان آنها اعمال می‌شود و بر
زندگی عامه تأثیر می‌گذارد.
هارولد لاسول: برنامه‌ی طراحی شده از اهداف، ارزش‌ها و اقدامات.
دیوید ایستون: رابطه دولت با محیط خود، اثرات فعالیت دولت.
آستین رنی: خطوط تعیین شده اقدامات یا بیان خواسته‌ها.
پل: اقدامات یا فعالیت‌ها برای حل مشکل توسط حکومت.
نولی: هنر استفاده از قدرت یا امکانات و تحکیم قدرت دولت.

نولي: هنر استفاده از قدرت يا امکانات و تحکيم قدرت دولت.

کايٲا نوموسکا: حکومت کردن بر انسانها.

ريستون: توزيع آمرانه ارزشها.

ويليامز وگارسون: مجموعه‌اي از عمليات آگاهانه

سازمان‌هاي عمومي براي نيل به هدف.

کلارك کوجران: فعاليت‌هاي حکومتي و مقاصدي که سبب اين

فعاليت‌هاست.

ايلويزمالون: برنامه‌هاي سياسي براي اجراي طرح‌هايي

به‌منظور دستيابي به اهداف اجتماعي.

گاي پيتزر: مجموعه فعاليت‌هاي حکومتي که بر زندگي

شهروندان تأثير دارد.

مفهوم سیاست‌گذاری:

سیاست‌گذاری، اعمالی با یک الگوی هدفمند از فعالیت با نهادهای دولتی و مقامات رسمی است که در خلال فرآیند سیاسی توسعه می‌یابد.

سیاست‌گذاری، علاوه بر تصمیم‌گیری برای تصویب یک قانون، نتایج اقدامات در اجرا، تفسیر و اعمال قانون را نیز شامل می‌شود.

سیاست‌گذاری، یک مجموعه اعمال هدفمند است که بازیگر یا بازیگرانی درباره یک موضوع دنبال می‌کنند

سیاست‌گذاری: علم در عمل و دارای ویژگی‌هایی چون؛ هدف محور، مجموعه روش‌های کار مبتنی بر قانون، خوب، کارا، مؤثر و جامعی باشد.

سیاست‌گذاری :

در تبیین مسیر حرکت جامعه به سمت پیشرفت و اهداف آرمانی، سیاست‌گذاری نقش منحصر به فردی دارد

سیاست‌هایی مؤثر است که بر اساس شناخت جامع و مانع اتخاذ شود،

سیاست‌هایی که روند حرکت جامعه را شتاب بخشیده و امور مختلف را به سمت و سوی یک جریان رو به جلو رهنمون نماید.

در این ارتباط مسأله اصلی شناخت موانع و چگونگی سیاست‌گذاری است.

در سیاست‌گذاری، شناخت ارزش‌های حیاتی، مادی و معنوی جامعه و نظام سیاسی اهمیت می‌یابد و دلیل وجود دولت مدرن، تبلور اصلی قدرت در جامعه برای این منظور و شناخت این مسایل است.

سیاست‌گذاری:

وظیفه مهم دولت در حل مسایل عمومی، مشارکت دادن خردمندان مردم در فرآیند سیاست‌گذاری است.

مدیریت دولتی مشارکت‌جویانه تأثیر مهمی در جلب اعتماد عمومی و اتخاذ سیاست مناسب خواهد داشت.

تعامل دولت با مردم نوعی فضای مشارکت‌جویانه برای تدوین سیاست مناسب فراهم می‌کند.

تدوین سیاست به‌صورت مشارکت‌جویانه، بین مردم و دستاوردهای حکومت، پیوستگی ایجاد کرده و رابطه آنها با فرآیند سیاست‌گذاری را تقویت می‌کند.

مشارکت مستقیم مردم طی فرآیند تدوین سیاست‌ها در حل منازعات سیاسی مؤثر می‌باشد.

هدف از سیاستگذاری

- افزایش تولید و تامین امنیت غذایی ملی،
- دستیابی به خودکفایی در محصولات اصلی،
- بهبود سلامت و ایمنی غذا،
- اصلاح الگوی مصرف مواد غذایی،
- افزایش سهم دریافت پروتئین حیوانی،
- تجاری سازی،
- توسعه پایدار،
- مدیریت بلایا و ریسک،
- مشارکت بخش خصوصی و سمن ها.

سیاست‌گذاری بخش کشاورزی

- سیاست‌های حمایتی:
 - قیمت‌های تضمینی،
 - تخصیص یارانه به نهاده‌های کشاورزی،
 - بیمه محصولات کشاورزی،
- فعالیتهای آموزشی و ترویجی و دستاوردهای تحقیقاتی،
- عملیات زیربنایی آب و خاک
- بهبود بهره‌وری (تقویت نقش کشاورزی در اقتصاد ملی)

سیاست حمایت از کشاورزی

دلایل و اهداف حمایت از بخش

- تثبیت تقاضای محصولات کشاورزی،
- تثبیت در آمد تولید کنندگان،
- مقابله با بی ثباتی قیمت محصولات کشاورزی،
- تنظیم بازار،
- تشویق تولید و صادرات،
- خودکفایی،
- کاهش ریسک،
- تشویق سرمایه گذاری

ابزارها و سیاست‌های حمایتی بخش

کشاورزی

- قیمت تضمینی،
- پرداخت یارانه به نهاده‌ها و انرژی،
- بیمه،
- وام ارزان،
- یارانه صادراتی،
- حمایت‌های مرزی،
- تخصیص ارز با نرخ‌های پایین‌تر از بازار،
- معافیت مالیاتی،
- احداث زیرساخت‌ها و تحقیقات، آموزش و ترویج و ...

کاهش ارزش افزوده کشاورزی در اثر افزایش نرخ ارز به معنی تعارض سیاست‌های کلان با سیاست‌های حمایتی بخش است

تجربیات جهانی

✓ ارائه یک سبد حمایتی برای هر محصول .

✓ سبد حمایت مجموعه‌ای از ابزارهای حمایتی متشکل از ابزارهای حمایت از قیمت دریافتی برای محصول (پرداختی برای نهاده‌ها) توسط تولیدکننده، ابزارهای حمایتی غیرقیمتی و حمایت‌دهندگان مصرف کننده متناسب با ساختار تولید، بازار و مصرف هر محصول

✓ سبد حمایتی کل زنجیره ارزش (از پیش از تا سفره) را پوشش می‌دهد.

✓ هدف غائی تمام سیاست‌ها، افزایش بهره‌وری کل عوامل تولید (فنی و اقتصادی) با رعایت پایداری منابع پایه (آب و خاک) که منجر به کاهش هزینه تولید و انتقال حمایت به مصرف کننده از طریق افزایش کیفیت محصول و کاهش قیمت تمام شده می‌شود.

✓ حمایت از تشکلهای غیردولتی و اجرای سیاست‌های حمایتی با کمک آنها

– سیاستها و ابزارهای قیمتی (Price Support Policies)

✓ قیمت تضمینی (Guaranteed Price)

✓ خرید تضمینی (Guaranteed Purchase)

✓ قیمت اعتباری (Loan Rate Price)

✓ قیمت هدف (Target price)

✓ پرداخت جبرانی (Deficiency Payments)

✓ یارانه غیر مستقیم نهاده (Indirect Input Subsidy)

✓ یارانه صادراتی (Export Subsidy)

✓ اقدام مرزی (Border Measures): وضع تعرفه‌ها (Tariffs)، وضع

محدودیتها (Quota)، سهمیه‌های تعرفه‌ای (TRQ's)

– سیاستها و ابزارهای غیر قیمتی (Non-Price Support Policies)

- ✓ پرداختهای مستقیم (Direct Payments)
- ✓ بیمه عملکرد یا تولید (Yield or Production Insurance)
- ✓ بیمه درآمد (Revenue Insurance)
- ✓ بیمه شاخص آب و هوایی (Weather Based Index Insurance)
- ✓ حمایت های بازار و بازاریابی (Marketing Supports)
- ✓ سرمایه گذاری در نظام دانش، نوآوری و تحقیقات کشاورزی
- ✓ سرمایه گذاری در ترویج کشاورزی
- ✓ سرمایه گذاری در زیرساختهای کشاورزی (آب، خاک، ذخیره سازی، حمل و نقل و ...)
- ✓ ایجاد و توسعه بازارهای بورس کالایی کشاورزی

تعامل کشاورزی با اقتصاد ملی

- رشد و توسعه و افزایش تولید ناخالص داخلی،
- تخصیص بهینه منابع،
- افزایش توان رقابت پذیری در سطح بین الملل،
- اقتدار و استقلال کشور،
- هدفمندی یارانه ها در راستای افزایش کارایی در اقتصاد ملی،
- ضرورت هم راستایی رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی،
- برابری و کاهش فقر، بویژه در جامعه روستایی و عشایری،
- افزایش رفاه شهروندان،
- ایجاد امنیت و آرامش در جامعه،
- اشتغال و جمعیت روستایی،
- صادرات و واردات،
- حفظ سرمایه های غیر ملموس اجتماعی.

تعامل اقتصاد ملی با کشاورزی

- سیاست‌های پول

- ارزی (یکسان‌سازی)

- نرخ بهره و اعتبارات

- سیاست‌های مالی

- دریافت مالیات در زنجیره ارزش

- سیاست‌های بازرگانی بین‌المللی

- محدودیت صادرات

- کنترل و سرکوب قیمت‌های کشاورزی

- نگرش نامناسب و غیر واقعی نسبت به کشاورزی از سوی

- تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران.

تعامل سیاست ارزی با اقتصاد کشاورزی

افزایش نرخ ارز

کاهش مقدار واردات

کاهش قیمتی نهاده های وارداتی، کاهش جانشینی واردات، کاهش واردات محصولات نهایی

افزایش مقدار صادرات

کاهش قیمتی صادرات، محدودیتهای عرضه و صادرات، کاهش جانشینی تولید

افزایش هزینه تولید

افزایش قیمت نهاده ها و دستمزد

افزایش نرخ بهره

افزایش هزینه سرمایه در گردش

محدودیت عرضه و تولید داخلی به دلیل محدودیت منابع

افزایش سطح عمومی قیمتتها

کاهش های قیمتی تقاضا و جانشینی محصولات در زیر بخشهای مختلف

ارزش افزوده بخش کشاورزی؟

سیاست گذاری در کاهش ریسک و عدم اطمینان

ریسک (Risk) و عدم اطمینان (Uncertainty) دو عبارت عمومی هستند که در اکثر چارچوبهای تصمیم گیری بچشم میخورند

اطلاعات ↔ اطمینان

ریسک (مخاطره) (Risk):

حادثه‌ای است که احتمال وقوع آن قابل اندازه‌گیری و پیش‌بینی است مانند: بارندگی، تگرگ، سیل و ...

عدم اطمینان (Uncertainty)

حادثه‌ای است که احتمال وقوع آن با توجه به علم بشر قابل اندازه‌گیری و پیش‌بینی نیست مانند: زلزله تا چندین سال پیش

وظیفه سیاستگذار در بخش کشاورزی :
کمک به مدیریت ریسک بمنظور تامین
اهداف مدنظر (امنیت غذایی، الگوی کشت،
بهره وری عوامل تولید (آب و خاک) و ...)
است (Risk Management)

کاهش امکان وقوع آثار زیانبار ریسک و یا
حداقل تلطیف اثرات ریسک

منابع ریسک در کشاورزی

۱- ریسک تولید (عملکرد) و فنی Production (Yield) & Technical Risk

هر نوع مخاطره‌ای که باعث بشود عملکرد یا تولید واقعی کمتر از میزان مورد انتظار شود.

✓ شرایط آب و هوایی weather

✓ بیماری‌ها Disease

✓ آفات Insects

✓ علف‌های هرز weeds

✓ ضرایب تبدیل غذا Feed Conversion Rates

✓ حاصلخیزی خاک Soil Fertility

۱- ریسک تولید (عملکرد) و فنی

Production (Yield) & Technical Risk

✓ فناوری جدید New Technology

نه روش جدید پذیرفته شده و نه روش قدیمی کنار
گذاشته شده است

Be not the first upon whom the new is tried nor the last
to lay the old aside

۲- ریسک بازار و قیمت

Market & Price Risk

هر نوع عاملی که باعث بشود قیمت دریافتی تولیدکننده برای محصول کمتر از قیمت مورد انتظار و یا قیمت پرداختی برای نهاده‌ها بیش‌تر از قیمت مورد انتظار شود.

✓ قیمت ستانده‌ها (محصولات) Output Prices

□ عرضه Supply

– تصمیمات تولیدکننده در مورد سطح زیرکشت و میزان تولید

– شرایط آب و هوایی

۲- ریسک بازار و قیمت

Market & Price Risk

✓ قیمت ستانده‌ها (محصولات) Output Prices

□ تقاضا Demand

– در آمد مصرف کننده

– نرخ ارز

– سیاست‌های صادراتی

– قدرت عمومی اقتصاد

– قیمت محصولات رقیب

– فصلی بودن روند قیمت‌ها

✓ قیمت نهاده‌ها Input Prices

۳- ریسک قانونی، سیاستگذاری و یا نهادی

Legal, Policy or Institutional Risk

این ریسک از تغییر قوانین، سیاستها و نهادهای مرتبط با بخش کشاورزی ناشی می‌شود.

✓ سلامت غذا Food Safety

✓ بیمه اجباری Compulsory Insurance

✓ تغییر قوانین تجاری و سیاستهای حمایتی

۴- ریسک مالی Financial Risk

این ریسک در اثر قرض گرفتن بمنظور تأمین مالی فعالیت‌ها تجاری احتمال وقوع پیدا می‌نماید.

✓ نرخ‌های سود آینده Future Interest Rates

✓ تمایل وام‌دهندگان به ادامه وام‌دهی

Lender's willingness to continue lending

✓ تغییر ارزش بازاری وثیقه‌های وام

Changes in market value of loan collateral

✓ توانایی ایجاد جریان نقدی برای پرداخت بدهی‌ها

Ability to generate cash flows for debt payments

۵- ریسک شخصی Personal Risk

این ریسک به سلامت و شخص تولید کننده مربوط می شود

✓ خطرات در حین انجام فعالیت های تولیدی

✓ از کار افتادگی

✓ باز نشستگی

✓ تغییر شغل

✓ تغییر مکان

✓ دعوای خانوادگی و یا جدایی

اهمیت سیاستگذاری برای مدیریت ریسک در کشاورزی

کشاورزی فعالیتی سرشار از مخاطرات است.

نوسان در عملکرد یا تولید (Yield or Production)
نوسان در قیمت ستانده‌ها و نهاده‌ها (Price)
نوسان در درآمد (Revenue)

تجدید نظر در تخصیص
منابع (زمین، آب، منابع مالی
و ...) (Allocation)

روشهای مدیریت ریسک که توسط خود تولیدکنندگان اتخاذ می شود:

- ۱- تنوع در فعالیتهای تولیدی (Diversification)
- ۲- قراردادهای تولید (Production Contracts)
- ۳- استفاده از نهادهای کاهش دهنده ریسک (Risk Reducing Inputs)
- ۴- تخصیص بهینه منابع اعتباری به نیازهای مالی
- ۵- ایجاد تنوع در دارائیا و تبدیل آنها به دارائیهای باقابلیت نقدشدن سریع
- ۶- کار و سرمایه گذاری در فعالیتهای خارج از بخش
- ۷- پیش فروش محصول در بازارهای آتی یا بازارهای بورس کالا
- (Future Market) و یا بازارهای اختیار معامله (Option Markets)
- ۸- بیمه محصولات کشاورزی

روشهای مدیریت ریسک که توسط دولت‌ها حمایت می‌شوند

– سیاستهای حمایتی دولت

– حمایت‌های قیمتی

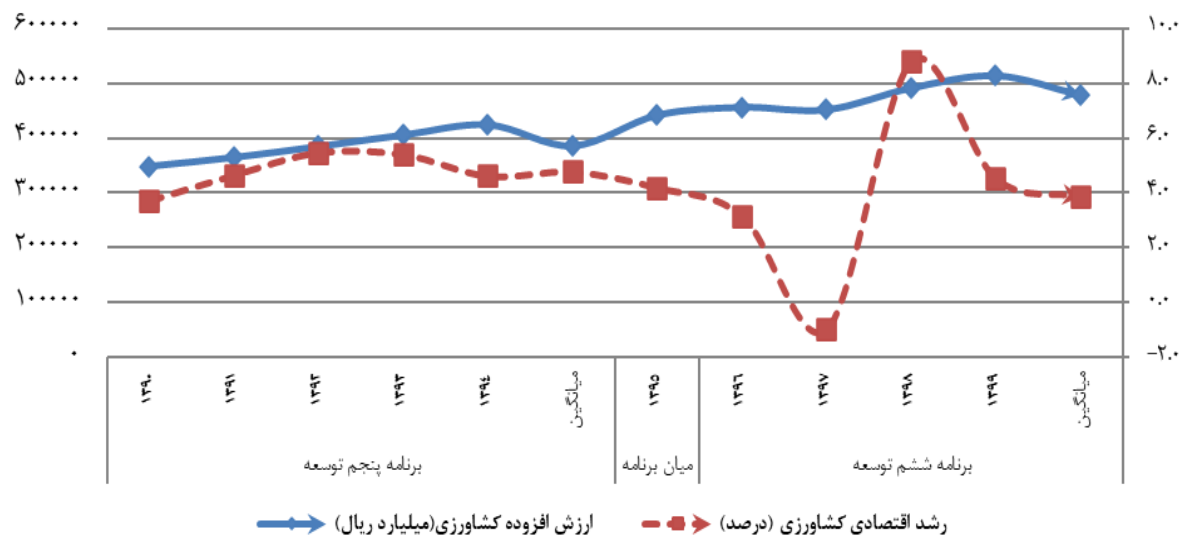
– حمایت‌های غیرقیمتی

نتایج سیاست گذاری

متوسط رشد سالانه محصولات عمده

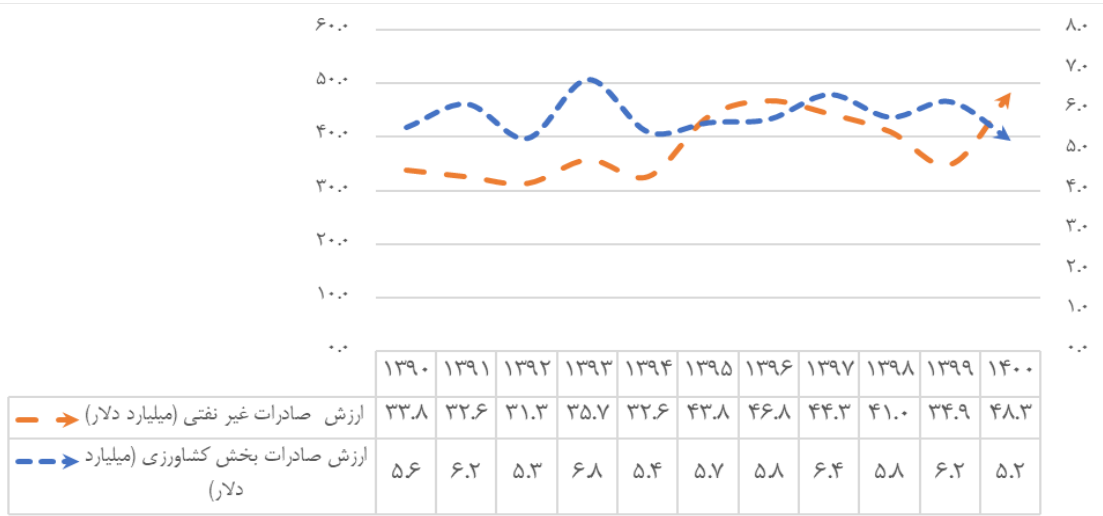
شیر	تخم مرغ	گوشت مرغ	گوشت قرمز	دانه های روغنی	حبوب	چغندر	شلتوک	گندم	محصول
۵/۲	۱۰	۱۱/۲	۲/۸	۶	۱۵/۵	۹	۵	۹	متوسط رشد سالانه (درصد)

سیاست بهبود رشد اقتصادی

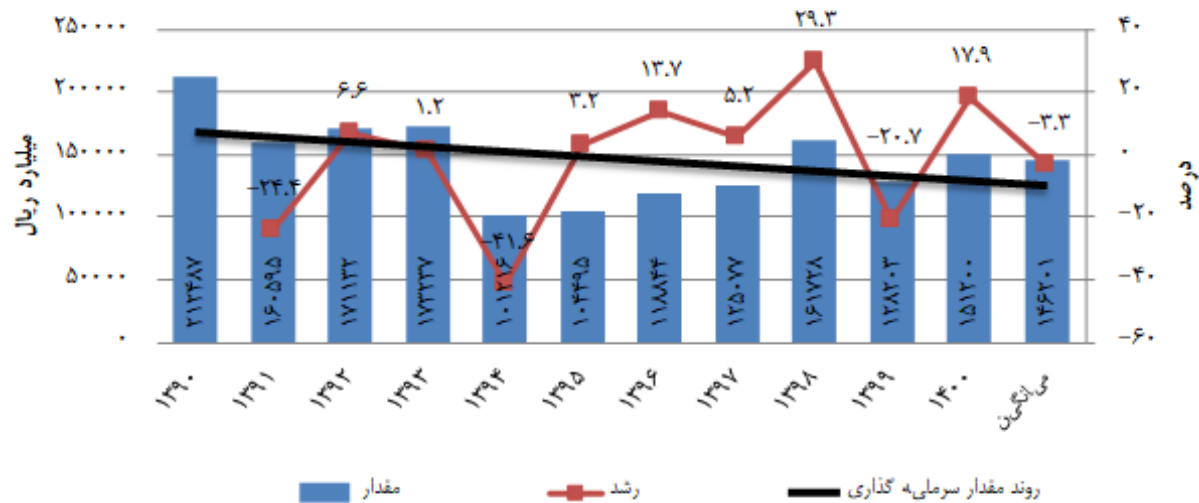
نمودار - روند رشد اقتصادی و ارزش افزوده بخش کشاورزی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۰ واحد: میلیارد دلار

سیاست افزایش صادرات غیر نفتی

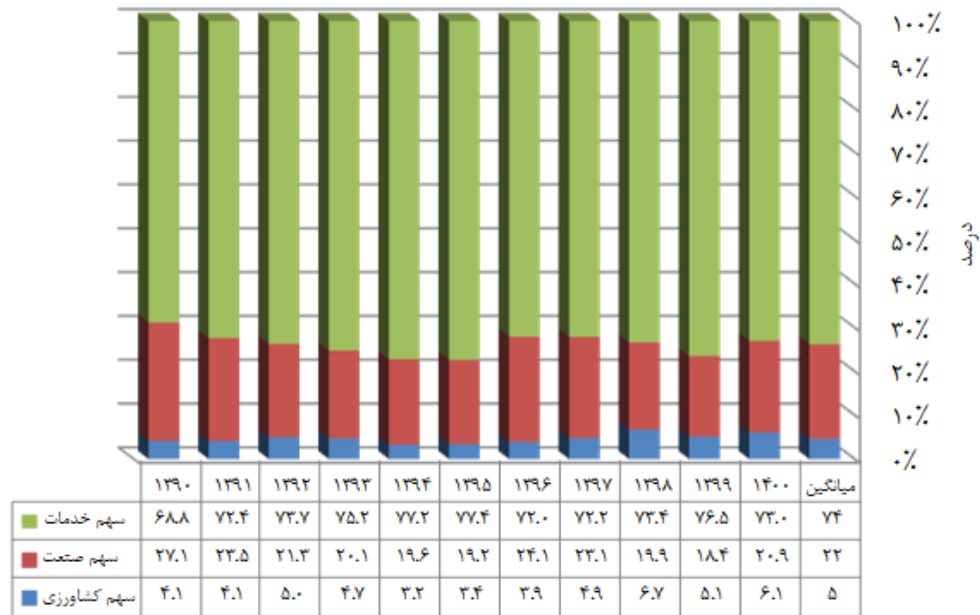
نمودار - روند ارزش صادرات غیرنفتی و بخش کشاورزی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۰ واحد: میلیارد دلار

میزان و رشد سرمایه‌گذاری کشاورزی در دهه ۱۳۹۰+ (میلیارد ریال، درصد، ۱۳۹۵=۱۰۰)

نمودار - روند میزان و رشد سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۰ واحد: میلیارد ریال - درصد

سیاست سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد اقتصادی

نمودار - روند سهم سرمایه‌گذاری در بخش خدمات، صنعت، کشاورزی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۰ واحد: درصد

سیاست افزایش تولید محصولات کشاورزی

واحد: میلیون تن- درصد

متوسط نرخ رشد سالیانه %	سال											شرح
	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۰.۷	۷۰.۵	۹۱.۸	۸۲.۷	۸۱.۳	۸۲.۲	۸۳.۰	۷۷.۰	۷۴.۱	۶۸.۱	۶۵.۵	۶۵.۴	تولیدات زراعی
۴.۱	۲۲.۴	۲۴.۴	۲۳.۵	۲۰.۵	۲۱.۰	۲۱.۰	۱۹.۴	۱۶.۵	۱۶.۰	۱۴.۹	۱۴.۵	تولیدات باغی
۳.۵	۱۵.۹	۱۶.۰	۱۵.۷	۱۴.۸	۱۴.۲	۱۳.۶	۱۳.۱	۱۲.۶	۱۲.۰	۱۱.۶	۱۱.۰	تولیدات دامی
۵	۱.۳	۱.۳	۱.۳	۱.۳	۱.۲	۱.۱	۱.۰	۰.۹	۰.۹	۰.۸	۰.۷	تولیدات شیلاتی
۱.۷	۱۱۰.۱	۱۳۳.۴	۱۳۳.۲	۱۱۷.۸	۱۱۸.۷	۱۱۸.۷	۱۱۰.۵	۱۰۴.۲	۹۶.۹	۹۲.۸	۹۱.۶	جمع

ماخذ: آمارنامه وزارت جهادکشاورزی (سال‌های مختلف)